

VESTIGII ISTORICE SI SIMBOLURI RELIGIOASE ALE GETO-DACILOR

Viorel UNGUREANU, prof.univ.dr.ing.
Bacau

Abstract: Sinaia plates contain information that clarifies the situation of historical vestiges of Romania and the characteristics of some religious symbols of geto-dacians that are encountered, also, in ours dies

În tăblițele de la Sinaia există relatări care aduc unele clarificări privind semnificația unor vestigii istorice din zona carpato-danubiană și balcanică a Europei, dar și despre existența unor simboluri religioase care se întâlnesc și astăzi în viața religioasă a locuitorilor din această zonă. Una dintre tăblițele cele mai importante, din acest punct de vedere, este tăblița 109, figura 1, în care avem informații textuale dar și imagini legate de tematica analizată.

Fig. 1. Tăblița 109. Războinicii geți situați spre nord-est față de zona Traciei.

Conținutul tăbliței 109 (figura 1), după separarea în cuvinte și transcrierea textului cu caractere latine, este dat mai jos:

Sigoby so eno hat oe gheti boyo so Ro to nistoe eno nohtyo Trahio ioe ye. Ta boe sio a ze tyn a Iono to evih ano ehao erio tahe Ro. Tio dye boeio gheto edioi to Ro tio nestoe e niio nohtyo Mahidonio soe de nio eio ao esti fo

yon Isytrieo to. Toe Istreo Dey noeso eos azot ah sy tio edio at Re te toto. Soem mano Sigoby o Mayho Ghetio hoe eri hyo aieo za te siioe eno tio Ri hio yto deyo a inyo.

Jos în dreapta: **Gheto boeo.**

Prin descifrarea textului de mai sus, se obține:

*Sigoby cu ale sale case ale geților războinici, cu Ro, spre estul și nordul Traciei se află. Acei războinici văzuți ca zei însăși, ca Ioni, în fiecare an se ridicau la înaltul Ro. Acei divini războinici geți, care plecau la Ro al lor, se află la a noastră miazănoapte a Macedoniei, din a lor însăși voință intrau în foc la al lor Istru deasemenea. (Pe) acei istrieni zei din nou îi fermecau malul pe care mergeau la Re aceia toți. Cu a sa mână Sigoby la maica geților care ridicat să fie de apă numai acela văzut (ales) de Ri pe cel care să meargă la zei dintre ei. În dreapta jos: **Geții războinici.***

Informații asemănătoare se găsesc și în tăblița 67, scrisă cu un alfabet care are aproape aceleași caracteristici ca și cel din tăblița 109. Tăblițele 67 și 109 au fost realizate de către un autor situat în Tracia, care, în tăblițele de la Sinaia, era considerată ca fiind situată pe malul drept al Dunării. Conținutul tăbliței 67, după separarea în cuvinte și transcrierea cu caractere latine prin păstrarea valorii fonetice a textului original, este următorul:

Do enio loe Ziosy davo at iho to geoe shito zonto goto geoe. Lo nye do ilo ho eht Ra siio at iho noe rekio. Ny Ro ea soe tition dyo. A so Ra evio ion it yl fo lo Seiosy ion. Ta rehiio ion o ao eio soe ghetyo o hio geoa ha nyio o lyr loe da Tro Hitoe Dioe Shyto. Loi dioe matiho da rio soio soe de Ra neio mathiho geto.

Prin traducere se poate obține următorul text:

Până la ei, la Ziosy davo, mergând spre oamenii sciți sunt goticii oameni.

La ei pentru a ajunge, în dreapta (pe) Ra văzând, mergând pe râurele noastre. Al lor Ro este al tuturor zeu. La al lor Ra de fiecare dată ei mergeau în foc la Seiosy a lor. Pe acel râu al lor, pe apa sa, sânt geții de la a căror oameni, ai lor au învățat despre ceata celor trei zeite ale sciților. A lor divin împarat al râului este, după Ra al lor, împaratul geților.

Din conținutul plăcii, se poate înțelege că, la o anumită cetate numită Ziosy sau Seiosy, mergând spre sciți se aflau goții. Pentru a ajunge la ei trebuia mers în lungul râurilor noastre având răsăritul soarelui în dreapta. Dacă ne plasăm în Tracia, pentru a ajunge la goți trebuia mers spre nord, nord-est de-a lungul unor râuri cum ar fi Siretul, Prutul sau Nistrul.

În ambele tăblițe se face referire la trimiterea unor mesageri la Zeul Suprem, la **Ro**. Din aceste tăblițe rezultă că cel ales drept mesager intra singur în foc, din proprie voință. Din conținutul altor tăblițe se știe că acest ritual avea loc pe un așa numit “**Pat al lui Ro**”.

În colțurile de jos ale tăbliței 109 (figura 1) sunt reprezentate câte două construcții piramidale iar în partea din dreapta avem dedesubt explicația “**Gheto**

boeo” care se traduce prin **“Geții războinici”**; ceea ce înseamnă că movilele de pământ existente în zona carpato-danubiană și balcanică reprezintă morminte ale războinicilor geți. Este posibil ca, inițial, aceste morminte să fi avut o formă piramidală, însă, de-a lungul timpului, datorită eroziunii, să fi căpătat o formă conică. În multe locuri există și astăzi câte două movile: de exemplu lângă Ruginoasa în județul Iași, în orașul Siret, în locul numit Hoiriște de lângă Tg. Neamț ș.a.. În alte zone există un număr mai mare de astfel de movile, de exemplu la Șona în zona Făgărașului, cele “o sută de movile” din Basarabia, ș.a. În mod normal astfel de movile nu reprezintă doar morminte ale războinicilor.

Nu toate astfel de ridicături existente pe pământ reprezintă morminte. Un aspect important îl reprezintă așa numitele **“Paturi ale lui Ro”**, care se referă la locul în care erau incinerăți cei morți, sau locul în care intrau de vii în foc cei care voiau să ajungă la Tatăl Ceresc, la Ro. Astfel, după moartea sa, corpul lui Burebista a fost incinerat pe o astfel de amenajare undeva în Moesia. Iar Kotiso, fiul lui Erigerio Mariso, succesorul lui Burebista, a intrat de viu în foc la Sarmisegetuza. Alte situații de acest fel se cunosc în legătură cu o tânără regină a Macedoniei și cu capul lui Decebal care a fost însoțit pe un astfel de “pat” de opt nobili credincioși lui. În tăblițele de la Sinaia nu există imagini sau explicații referitoare la felul cum arătau aceste amenajări. Totuși, dacă se analizează amplasarea și aspectul real al diferitelor vestigii de acest fel, se pot trage unele concluzii. Astfel, în multe locuri există movile tronconice de pământ, situate în locuri relativ ușor accesibile, care nu ar fi putut să aibă o altă destinație decât aceea de “Pat al lui Ro”. O astfel de movilă tronconică este prezentată în figura 2; ea este situată pe dealul din apropierea localității Ardeani din județul Bacău. Astfel de movile tronconice se întâlnesc, practic, în apropierea tuturor localităților mai importante din trecut. Astfel de movile tronconice se găsesc astăzi pe dealul de lângă localitatea Mărgineni, în apropiere de Roznov, Albița pe malul drept al Prutului spre trecerea în R. Moldova, la Isaccea care ar corespunde cu poziția fostei cetăți Genucla, în apropiere de Popești pe Argeș, Pretoria Zalău și multe altele.

Fig. 2. Movilă tronconică de pământ cu rolul probabil de “Pat al lui Ro”.

Este posibil ca suprafața plată de pe movilele tronconice să fi fost acoperite cu bucăți de piatră pentru a rezista la foc. De la astfel de amenajări, este posibil să provină denumirea unor localități cum sunt Petrodava, Petridava sau Camenița. Însăși antroponimul “**Petru**” ar trebui să provină de la acest “**Pato Ro**”. De asemenea, în unele locuri, astfel de “Paturi ale lui Ro” au fost construite din piatră direct pe sol, fără înălțarea unei movile. Un astfel de caz este cunoscutul “**Soare de andezit**” de la Grădiștea de Munte, unde a fost un sanctuar al lui Ro, după cum se poate deduce din tăblița 120 [4]. Însă, astfel de platouri au mai existat sau există și în alte locuri. De exemplu, undeva în zona dintre Brașov și Făgăraș a existat un platou circular din piatră, dintr-o singură bucată, mai mare decât cel de la Sarmisegetuza, care, după trecerea timpului, nu a mai putut fi localizat. În schimb, la Camenița-Ucraina de astăzi, există un astfel de platou de dimensiuni mari, format din 7 segmente și înconjurat de alți 7 tamburi mai mici, reprezentat în figura 3. Camenița este situată cam la 15 km de cetatea Hotin și, din informațiile obținute, ar rezulta că în vechime s-ar fi numit “**Petridava**”. Este posibil ca evenimentele descrise în tăblița din figura 1 și în tăblița 67 să se fi petrecut în acest loc

Fig. 3. Platou circular de piatră de lângă cetatea de la Camenița.

Trebuie menționat că în zona localității Popești-pe Argeș ar fi existat un platou mare de piatră pe care era gravat un soare; acest lucru ar fi de așteptat dacă în locul respectiv ar fi existat cetatea Poestadava a lui Apolo [6]. O imagine artistică a unui asemenea “Pat al lui Ro” ar fi cunoscuta “Masă a tăcerii” a lui Brâncuși. Asemenea platouri de piatră, de dimensiuni mai mici, se cunosc și din alte zone din țara. Ar fi interesant de menționat legenda “Cavalerilor Mesei Rotunde” a regelui Arthur din Anglia care ar putea avea și ea o legătură cu tradiția “Patului lui Ro” al geto-dacilor.

În categoria vestigiilor istorice se încadrează nu numai mormintele tumulare și “Paturile lui Ro”, ci și construcții piramidale care pot fi întâlnite, cu mai multă sau mai puțină claritate, pe întreg cuprinsul țării. Pentru claritatea evidentă a imaginii, în figura 4 este reprezentată o piramidă din Bosnia-

Herțegovina care se încadrează tot în zona geografică în care este situată și țara noastră. Astfel de piramide constituiau locuri de venerație către zei. Se știe din tăblița 2 că Zamolsxis a călătorit în Egipt unde a urcat pe piramide. În afară de aceasta, există lucrări în care se afirmă că piramidele din Egipt au fost construite de atlanți, care au fost predecesorii geto-dacilor. La noi, pot fi remarcate construcții piramidale prin ajustarea formei unor dealuri sau vârfuri de munte cum este cazul muntelui Ceahlău, sau Muntomanul Bucegi. De asemenea există cazuri unde este amenajată doar o față a piramidei cum este cazul din spatele mănăstirii Sucevița. În figura 5 este prezentată o construcție piramidală de la intrarea în localitatea Petru Vodă, pe partea stângă a drumului dintre Tg. Neamț și Poiana Largului. Astfel de forme piramidale pot fi observate și în alte zone, de exemplu, în ținutul secuiesc, lângă localitatea Horodiștea ș.a. Cuvântul “piramidă” ar putea proveni din expresia: “**pie Ra mi Deo – iubitul Ra al meu Zeu**”.

Fig. 4. Piramida din Bosnia-Herțegovina.

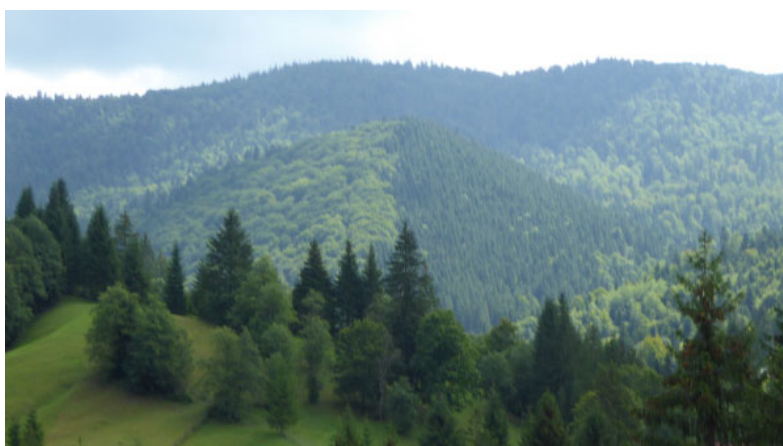

Fig. 5. Formă piramidală de lângă localitatea Petru Vodă.

O categorie importantă din cadrul vestigiilor istorice o reprezintă sanctuarele săpate în pământ care sunt mai puțin cunoscute dar au avut o importanță la fel de mare ca și cele situate deasupra pământului. Este posibil ca, astfel de sanctuare atribuite primilor creștini să fie, de fapt, preluate de la sacerdoții geto-daci.

Semnificativă pentru religia geto-dacilor și comportamentul populației este tăblița 17, conform notației din cartea lui Romalo, prezentată în figura 6, al cărei text transcris cu ajutorul alfabetului latin și tradus este dat mai jos:

Fig.6. Tăblița 17. Aducerea capului lui Ion al Geei la Sarmisegetuza.

In coloana din stânga avem următorul conținut:

Serata moom Gea mos oe Tereio op ah syo die noeo sumhum patrydo moe ziom ke soa eso so diceo hapo, peze cemuya em sono eito kopolo a mibo xo Gei mainhu oy zim lo Mitro xe molo fami ho muigo meroe.

In traducere se poate obține următorul text:

Infășata mamă Geea moș (părinte) al Terei de pe malul sfânt către o nouă, cu mâhnire, patrie niciodată văzută (spre) care a mers cu vorbitorul cap greutatea căruia a fost de opt preoți cu mândra fermecătoarea Geea dus pe jos la a lui Mitra sfânta doamnă (femeie) cu catări mulți (numeroși).

In coloana din dreapta avem următorul conținut

Kapo seo em augu a ima Ion oe Ge meso nosetye oe nios oh abete lo fieo zen reciam so on xa Sentoe Hilioa nimy geron maneo go mataro a cem du sieom mobi gato nosum se seua tiu bo Zamolsxiu

Prin traducere rezultă următorul text:

Capul său cel cunoscut cu numele (de) Ion al Geei au mers ducându-l de la ai noștri brazi, care erau (la) frumoasele râuri (ape) de pe Fermecatul Sfântul Munte, numele căruia (a fost) schimbat (față de) a sa origine (textual: de la mama sa), după ce sfântul vorbitorul leopard a dus cu el, la a lui locuință, pe Zamolsxis.

În partea de sus a coloanei din mijloc avem:

Tram sie on ah hma Sarmygetuzo kvoi geoi
Minunății vizibile pe malul înaltei Sarmigetuză podoaba (floarea) pământenilor.

Sub imagini: K.D.Z. IIIII .A.D.M.D.

O posibilă exprimare a numărului de ani (600) de la Zamolsxis.

Mijloc jos: **Uryno fetiu geo krisa. Noe peo nibe moam do Sye Dio tom saro daceo.**

În traducere: **Din suflet au făcut oamenii cruce. Noi cântece spre cer au înălțat**

către sfinții zei în acea țară a dacilor.

Tăblița 17 pare a fi imprimată de către un autor de la Muntele Sfânt care privea cu tristețe mutarea capului lui Ion al Geei la Sarmisegetuza. Despre Muntele Sfânt se afirmă că i-a fost schimbat numele după ce “**sfântul vorbitorul leopard**” l-a dus cu el pe Zamolsxis la locuința sa. Legată de comportamentul religios al geților este ultima frază în care se afirmă că oamenii și-au făcut **cruce** din tot sufletul și au înălțat cântece spre cer.

Cele mai importante informații despre Zamolsxis sunt date în tăblița 2 (figura 7).

Fig.7. Tăblița 2. Săgetarea lui Zamolsxis și călătoria în Egipt.

După despărțirea textului în cuvinte și gruparea lor în propoziții, se poate obține următoarea interpretare:

Zamolsxeoy degheo amo, yneow skyteo dyi liow fio aoy sio garey, masow dye doye saymowa xindyow erio deghe dow Deo Hato soy.

Zamolsxeoy, preoții iubiti, pe ei sciții care pe ei i-au fost privit din ochi cu săgeata (adică i-au ochit cu săgetata), au mers cei doi asemenea (gemeni), la a fermecatei (sfintei) visterii preoți la a Zeilor Casă să fie.

A sow nyo soye fiow arei pysow deghe raty pii idie soy.

La a lor naștere, au fost cu săgeata piscați (înțepați) de preot (pentru ca) feriți din calea ei să fie.

Do aoy siio Egheiptiow noedoy ilow zeibow yn dowl loy a ih pieta gorroyo.

Până la săgetare (ochire cu săgeata), (în) Egipt în călătorie (perelinaj) au mers să vadă până acolo a lor pentru rugăciune munte (adică piramidă).

At exiow Zamolsxoy osiia ghenie besikyoy a sow lo sey fohio ghekepritle nopoy to sow ilo.

La plecare, lui Zamolsxoy principalii conducători ai altarului (bisericii) lor le-a spus pe cu foc aprinse (trosnind) resturi (adică cărbuni aprinși) să meargă.

Oy eso on tahoy pyeta goryow oy low nroy piotra belitea syow.

Ei au mers pe a vârfului pentru rugăciune munte (piramidă) unde noi din piatră frumuseți au văzut.

On toyrna soa eon toy pamowilo, a sow taloy iilow shiiteo yow koyrafio orino rypinow fetiow krysa die, do sesiro po onio dow ylo rodiew ziiyoyow =M=P=S=B

La întoarcerea lor la a lor familie, de pe al lor înalt deal, sciții (văzând) a lor corabie, din a sufletului adânc (din adâncul sufletului), și-au făcut crucea zeilor, apoi, au (re)cunoscut pe primul din a lor naștere ca fiind zeu =M=P=S=B

Pe figura de jos, care seamănă cu un sarcofag.

Ab arisow Zam-xoy.

De la săgetarea lui ZamXoy

Conform conținutului acestei tăblițe, Zamolsxis au fost doi frați gemeni care au fost preoți și se ocupau, la templu, cu păstrarea obiectelor de cult. In cele din urmă, au fost săgetați de către sciți. Până la săgetare au fost în perelinaj în Egipt unde au urcat pe piramide. La întoarcere, oamenii care au văzut corabia lor întorcându-se și-au făcut **crucea zeilor**, apoi l-au recunoscut pe primul născut ca fiind zeu. In această tăbliță se face, din nou, referire la obiceiul localnicilor de a folosi semnul crucii în situații de excepție.

Fig.8. Detaliu din tăblița 13 care conține o imagine cruciformă.

În unele din tăblițele de la Sinaia există imagini care conțin și simbolul crucii. În figura 8 este redat un detaliu de pe chenarul tăbliței 13 care conține un astfel de simbol, care se mai regăsește și pe chenarul tăblițelor 15, 52, 80, 120, 122 și 128. Aceste detalii pot fi considerate ca fiind caracteristice tăblițelor realizate de însuși Deceneu. Mai trebuie menționat faptul că astfel de simboluri pot fi întâlnite și pe ceramica de tip Cucuteni; astfel de cazuri pot fi observate în figura 9.

Fig.9. Imagini cruciforme pe ceramică de tip Cucuteni.

Se știe că un simbol de recunoaștere al primilor creștini a fost desenul unui pește; iar în timpul împăratului Constantin cel Mare și al mamei sale Elena simbolul crucii a fost reprezentat pe steagurile de luptă, iar împărăteasa Elena a căutat să găsească crucea răstignirii. Astăzi pe teritoriul țării noastre se întâlnesc mai multe variante de cruci, unele dintre ele ar putea avea o vechime mai mare decât era creștină, sau să reprezinte imitații ale unor modelelor antice. În figura 10 sunt prezentate două variante de cruci reprezentative.

Fig.10. Imagini ale unor cruce care ar putea conține și informații precreștine.

În partea din stânga avem o cruce pe care se găsesc niște inscripții, care, în spiritul scrierilor din tăblițele de la Sinaia, ar putea fi interpretate astfel: -sus: **YC - Ye Salio- îi înălțat** sau **s-a înălțat**; -jos: **XC-Ho Steo**, adică cel care stă sub cruce; în stânga: **III – Nipe – Soarele, lumina**; iar în partea dreaptă avem **KA-Kali**, zeița întinericului sau a morții.

Pe crucea din partea din dreapta avem reprezentate soarele și luna, ceea ce este în concordanță cu interpretarea de mai sus. În partea de sus a crucii din dreapta avem un triunghi cu vârful în sus, care-l reprezintă pe Tatăl Ceresc-Ro sau Ra, suprapus peste un triunghi cu vârful în jos care o reprezintă pe Geea-Mama a tot ce este viu pe Pământ. Este de remarcat faptul că în tăblița 121 se afirmă despre Geea că-și are sediul tot în Ceruri ca și Zeul Suprem Ro; ceea ce justifică reprezentarea acesteia în partea de sus a crucii.

Reprezentări ale unor cruce din evul mediu timpuriu ar putea avea și ele o legătură cu spiritualitatea geto-dacilor. În figura 11 este reprezentată o cruce de la Corbii de Piatră, gravată pe o stâncă, și cruce asemănătoare gravate pe un inel atribuit gepizilor. Numele gepizilor ar putea proveni din "**Geo pie zi**" care, ținând seama de semnificația cunoscută a cuvintelor din tăblițele de la Sinaia, ar putea fi traduse prin "**Oamenii care-i iubesc pe zei**". Astfel încât, gepizii trebuie considerați autohtoni, chiar dacă, din diferite motive, au ajuns și prin alte zone geografice.

Fig.11. Imagini ale unei cruci de la Corbii de Piatră și a unor cruci imprimate pe un inel de la Apahida atribuit gepizilor.

Astfel de cruci au fost găsite și la Orheiul Vechi din Basarabia. De asemenea, este cunoscută reprezentarea unor cruci pe steagurile sau îmbrăcămintea cavalerilor teutoni, ioaniți, a cavalerilor de Malta, etc. Considerațiile de mai sus pun în evidență importanța civilizației carpato-danubiene și balcanice pentru istorie.

Bibliografie

1. Romalo, Dan, *Cronică getă apocrifă pe plăci de plumb?, Rditura Alcor Edimpex, București, 2005.*
2. Manolache, Dumitru, *Tezaurul dacic de la Sinaia, legendă sau adevăr ocultat? Editura DACICA, București, 2006.*
3. Ungureanu, Viorel, *Scrierea danubiană și tăblițele de la Sinaia, Dacoromania, nr.73, Alba Iulia, 2015*
4. Ungureanu, Viorel, *Religia geto dacilor și a altor popoare din zona carpato-danubiană și balcanică conform tăblițelor de la Sinaia, Dacoromania, nr. 82, Alba Iulia, 2016*
5. Ungureanu, Viorel, *Relatări despre geții de pe malurile Istrului în tăblițele de la Sinaia, Dacoromania, nr. 83, Alba Iulia, 2017*
6. Ungureanu, Viorel, *Edificii și așezari ale geto-dacilor din tăblițele de la Sinaia, Al-XV-lea Simpozion Internațional CUCUTENI-5000., Chișinău, 2020*
7. www.dacoromania-alba.ro; www.dacia.org; www.dacii.ro.